

SELETUSKIRI

Vabariigi Valitsuse otsuse juurde

„Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu kohta, mis käsitleb Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Ametit (Eurojust) ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2018/1727“

1. Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse seisukoht antakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu kohta, mis käsitleb Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Ametit (Eurojust) ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2018/1727¹ (edaspidi „määruse eelnõu“). Eelnõuga asendatakse senine Eurojusti määrus tervikuna ning ajakohastatakse ameti juhtimist, ülesandeid ja koostööd teiste asutustega.

Eurojusti määruse eelnõu ajakohastab ameti pädevust, juhtimist ja teabevahetust ning tugevdab piiriüleste kriminaalmenetluste toetamise võimalusi. **Eesti toetab sanktsioonirikkumiste ja agressioonikuriteo lisamist Eurojusti pädevusse kuuluvate kuritegude loetellu ning ameti rolli tugevdamist hübriidrünnakutega seotud kuritegude menetlemise toetamisel.**

Eelnõu annab strateegilised ja haldusülesanded uuele haldusnõukogule. **Eesti eelistab uue haldusnõukogu loomisele olemasolevate juhtorganite ülesannete selgemat jaotamist.** Juhtimissüsteemi muudatused peavad vähendama halduskoormust tervikuna, vältides ülesannete dubleerimist ja ebaproportsionaalset lisakoormust liikmesriikidele.

Eelnõuga ühtlustatakse Eurojusti liikmete menetlusvolitusi ja juurdepääsu registriandmetele. **Eesti toetab ühtlustamist, kuid peab oluliseks, et volituste kasutamisel tuleb järgida riiklikku menetlusõigust.**

Eelnõu nõuab Eurojusti liikme asetäitja alalist töötamist Haagis ja vähemalt ühe riikliku eksperdi tuge igale esindusele. **Eesti ei toeta kõigile esindustele ühetaoliste koosseisu- ja kohalolekunõuete kehtestamist.** Liikmesriik peab saama ise otsustada esinduse suuruse ja töökorralduse üle ning võimaldada asetäitjal ja eksperdil töötada koduriigist, tagades samas ülesannete täitmise, liikme asendamise ja ööpäevaringse valmisoleku.

Eelnõu laiendab automatiseeritud teabevahetust ning kohustab liikmesriike edastama laiemat hulka teavet. **Eesti toetab andmete edastamist infosüsteemide kaudu, kuid eelistab kohustuslikule teavitamisele tegelikul vajadusel põhinevat andmeedastust.** Määrusest peab nähtuma, milliste kriminaalasjade kohta, milliseid andmeid ja millal tuleb edastada. Riigisisene koostöö peab jääma liikmesriigi korraldada, ilma eraldi formaalse koordineerimissüsteemi ja korrapäraste kohtumiste korraldamise kohustuseta.

Eelnõu täpsustab ka Eurojusti koostööd Euroopa Prokuratuuriga (EPPO). **Eesti toetab Eurojusti rolli EPPO abistamisel koostöös kolmandate riikide ja EPPOs mitteosalevate liikmesriikidega, sealhulgas EPPO pädevusest välja jäävate kuritegude menetlemise**

¹ COM(2026) 570.

koordineerimisel. Koostöö peab toimuma kummagi asutuse pädevuse piires, vältides tarbetut lisatööd ja sama teabe korduvat esitamist.

Eesti toetab Eurojusti koostöö tugevdamist kolmandate riikidega, sealhulgas koostööstrateegia ja kontaktisikute süsteemi loomist. Eesti toetab eelnõus ette nähtud isikuandmete kolmandatele riikidele edastamise korra täpsustamist, et vähendada andmete korduvat kontrolli.

Eurojust toetab liikmesriikide asutusi raskete piiriüleste kuritegude uurimisel ja süüdistuse esitamisel. Eelnõu lähtub 2. juulil 2025 avaldatud Eurojusti hindamisest, milles toodi esile haldusülesannete suur osakaal liikmete töös, liikmete staatuse ja volituste erinevused ning aeglane teabevahetus. Samuti leiti, et praktikas kasutatakse liiga vähe võimalusi koostööks, mida pakub kolmandate riikide esindajate lähetamine Eurojusti.

Eelnõu kuulub samasse paketti Europoli määruse, Euroopa uurimismääruse direktiivi ja liidu institutsioonide andmekaitsemääruse (EL) 2018/1725 läbivaatamise ettepanekutega². Eelnõu koosneb üheksast peatükist, 87 artiklist ja kolmest lisast. Osa seniseid lahendusi säilib, kuid sätete numeratsioon muutub.

Määrus on vahetult kohaldatav. Selle rakendamine võib siiski nõuda kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi KrMS) ja teiste Eesti õigusaktide muutmist ning prokuratuuri ja teiste pädevate asutuste töökorralduse ja infosüsteemide kohandamist. Määruse kohaldamise kuupäev on eelnõus veel kindlaks määramata.

Euroopa Komisjon esitas määruse eelnõu 24. juunil 2026. Eelnõu menetletakse seadusandliku tavamenetluse korras. Euroopa Liidu Nõukogu teeb otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega ning Euroopa Parlament osaleb kaasseadusandjana.

Eelnõu arutatakse Euroopa Liidu Nõukogu kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö töörühmas COPEN. Esimene arutelu toimus 16. septembril 2026. Järgmised arutelud on eeldatavalt 7. oktoobril, 3. novembril ja 27. novembril 2026. Subsidiaarsuskontrolli tähtaeg on 9. november 2026.

Vabariigi Valitsuse otsuse eelnõu ja seletuskirja koostasid Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna kriminaalkoostöö ja õigusloome talituse juhataja Laura Vaik (laura.vaik@justdigi.ee) ja sama talituse nõunik Aare Pere (aare.pere@justdigi.ee).

Valdkonna eest vastutab Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika asekancleri ülesannetes Mari-Liis Sööt (mari-liis.soot@justdigi.ee).

2. Määruse eelnõu sisukokkuvõte

Kehtiva määruse järgi toetab Eurojust liikmesriikide asutuste koostööd kriminaalasjades, aitab koordineerida uurimist ja süüdistuse esitamist ning lahendada menetluskonflikte. Eelnõu säilitab selle põhiülesande, kuid muudab ameti juhtimist ning täpsustab ja laiendab koostöövõimalusi. Peamised sisulised muudatused on järgmised.

Eurojusti juhtimine

Eelnõuga luuakse uue organina haldusnõukogu, kuhu kuulub üks esindaja igast liikmesriigist ja üks Euroopa Komisjonist. Haldusnõukogu vastutab strateegiliste ja haldusotsuste eest, et kolleegium saaks keskenduda operatiivtööle. Liikmesriigi liige ega teised Eurojusti lähetatud sama riigi esinduse liikmed ei või oma riiki haldusnõukogus esindada. Asepresidentide arvu vähendatakse kahelt ühele ning haldusdirektori nimetab ametisse haldusnõukogu.

² Vt Euroopa Komisjoni eelnõu Europoli uue määruse kohta (COM(2026) 580), eelnõu Euroopa uurimismääruse direktiivi kohta (COM(2026) 313) ja eelnõu Euroopa Liidu institutsioonide andmekaitset käsitleva määruse (EL) 2018/1725 muutmise kohta (COM(2026) 314).

Eurojusti pädevus ja operatiivülesanded

Eelnõu I lisas täiendatakse Eurojusti pädevusse kuuluvate raskete kuritegude loetelu liidu piiravate meetmete rikkumise ja soolise vägivallaga. Seni loetelus nimetatud genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakuritegude kõrvale lisatakse agressioonikuritegu. Arvutikuritegude puhul, mis kuuluvad Eurojusti pädevusse juba kehtiva määruse alusel, täpsustatakse, et need hõlmavad ka küberrünnakuid. Artiklis 5 sätestatakse, et Eurojusti pädevus hõlmab asjaomaseid kuritegusid ka siis, kui need on seotud hübriidtegevusega. Samuti täpsustatakse ameti tegevuse tingimusi juhtumites, millel on tagajärjed liidu tasandil; sellistes juhtumites saab Eurojust abi anda ka kehtiva määruse alusel.

Täpsustatakse Eurojusti omaalgatusliku tegevuse korda ning keerukate piiriüleste kriminaalasjade koordineerimiseks nähakse senisest püsivama koostöövormina ette nii õiguslase koordineerimise platvormid kui ka kriminaalasjade eksperdikeskused, mis koondavad ekspertiisi ning pakuvad liikmesriikidele strateegilist, analüütilist ja operatiivset tuge. Laiendatakse tõendite säilitamise ja analüüsivõimalusi ning täpsustatakse kannatanute abistamist ja Eurojusti osalemist kuritegevusega seotud ohte käsitlevas Euroopa valdkondadevahelises platvormis (EMPACT).

Liikmete volitused ja esinduste korraldus

Eelnõu täpsustab Eurojusti liikmete staatust, volitusi ja juurdepääsu riiklikele registritele. Pädeva riikliku asutuse nõusoleku korral võib Eurojusti liige teha ja täita arestimisotsuseid ning Euroopa andmesitamis- ja andmesäilitamismääruseid. Kiireloomulisel juhul võib liige tegutseda ka eelneva nõusolekuta, kuid peab järgima riiklikku õigust.

Liikme ja tema asetäitja alaline töökoht peab olema Eurojusti asukohas Haagis, kuid assistent võib liikmesriigi otsusel töötada koduriigis. Iga esindust peab toetama vähemalt üks lähetatud riiklik ekspert, kellel on prokuröri, kohtuniku või nendega samaväärse pädevusega õigusasutuse esindaja staatus. Eksperdi alalist töökohta eelnõu otsesõnu ei määra, kuid jõusse jäävate lähetusreeglite kohaselt on tema töökoht üldjuhul samuti Haagis. Kiireloomuliste taotluste lahendamiseks peab esindus tagama ööpäevaringse valmisoleku.

Teabevahetus ja isikuandmete kaitse

Kohtuasjade haldamise süsteem (edaspidi CMS) toetab senisest ulatuslikumalt juhtumite haldamist, analüüsi ja menetlustevaheliste seoste tuvastamist. Liidu asutuste vahelises teabevahetuses nähakse ette ühised reeglid automatiseeritud tabamuspõhiseks teabevahetuseks, mis tähendab, et süsteem näitab üksnes vaste olemasolu teise asutuse andmetes, kuid see ei ava automaatselt kogu teabe sisu ning andmestikku. Sellise päringu tulemus näitab, kas teise asutuse andmetes leidub vaste, ilma et päringu tegijale antaks kohe juurdepääs kogu andmestikule.

Suhtlus liikmesriikide asutustega toimub e-CODEX-il põhineva detsentraliseeritud IT-süsteemi kaudu ning registriandmed edastatakse poolautomaatselt ja struktureeritult. Eelnõu jätkab sellega seniste digiteerimismuudatuste suunda. Eurojusti määruse andmekaitse erisätteid kohaldatakse koos määrusega (EL) 2018/1725.

Koostöö liidu asutuste ja kolmandate riikidega

Eelnõu täpsustab koostööd Europoli ja Euroopa Prokuratuuriga. Eurojust toetab Euroopa Prokuratuuri eelkõige koostööga selles mitteosalevate liikmesriikide ja kolmandate riikidega. Kolmandate riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega koostöö kavandamiseks võtab Eurojust iga nelja aasta järel vastu vastava strateegia. Samuti täpsustatakse Eurojusti juures tegutsevate sideprokuröride ja kontaktisikute staatust ning nende piiratud juurdepääsu CMS-ile.

3. Õiguslik alus, subsidiaarsus ja proportsionaalsus

Määruse eelnõu õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi ELTL) artikkel 85. Selle kohaselt määratakse Eurojusti struktuur, toimimine, tegevusvaldkond ja ülesanded kindlaks

seadusandliku tavamenetluse korras vastu võetava määrusega. Sama artikkel näeb ette Euroopa Parlamendi ja riikide parlamentide osalemise Eurojusti tegevuse hindamises. Sellel õiguslikul alusel võeti vastu ka praegu kehtiv Eurojusti määrus (EL) 2018/1727.

Komisjon põhjendab eelnõu vastavust subsidiaarsuse põhimõttele Eurojusti ülesannete piiriülese olemusega. Komisjoni seletuskirja järgi ei saa liikmesriigid eraldi samaväärselt korraldada mitut õigussüsteemi hõlmavate menetluste koordineerimist, tuvastada nendevahelisi seoseid ega lahendada pädevusküsimusi. Eurojusti tegevust kirjeldatakse riiklike asutuste tegevust toetavana. Eesti nõustub komisjoni hinnanguga.

Komisjoni hinnangul piirdub ettepanek eesmärkide saavutamiseks vajalike struktuursete ja operatiivsete muudatustega ning säilitab Eurojusti toetava ja koordineeriva rolli. Komisjon tugineb seejuures mõjuhindangus võrreldud lahendustele ning eeldab, et valitud meetmete kasu ületab nende kulud. Juhtimisreformi, pädevuse laiendamist ja koostöökorralduse muutmist käsitletakse omavahel seotud meetmetena. Eesti leiab siiski, et mõned juhtimisreformi ettepanekud lähevad kaugemale kui hädavajalik, (näiteks täiendava haldusnõukogu loomine, liikmesriikide esinduste koosseisu ja Haagis töötamist puudutavad sätted) ning liikmesriikidele peab jääma suurem paindlikkus.

Eelnõu seob Eurojusti liikmete menetlusvolituste kasutamise riigisisese õigusega. Artikli 18 lõige 4 käsitleb pöördumist pädeva riikliku asutuse poole, kui meetme kohaldamine kuulub selle asutuse pädevusse, ning artikli 28 lõige 8 jätab omaalgatuslikule tegevusele järgnevad otsused riigisisestele asutustele. Andmetöötluse ulatus, juurdepääs ja säilitamine on reguleeritud eelnõu andmekaitse- ja teabevahetussätetes.

4. Esialgsete mõjude analüüsi kokkuvõte

Komisjoni 24. juuni 2026. aasta mõjuhindamisaruandes³ (edaspidi „mõjuhindamisaruanne“) võrreldakse lahendusi kuues valdkonnas: Eurojusti pädevus ja operatiivvõimekus, liikmesriikide praktika ja Eurojusti liikmete volituste ühtlustamine, juhtimine ning koostöö Europoli, Euroopa Prokuratuuri ja kolmandate riikidega. Komisjoni eelistatud lahendus ühendab nendes valdkondades valitud meetmed. Eeldatav kasu seisneb kiiremas piiriüleses koostöös, menetlustevaheliste seoste paremas tuvastamises ja Eurojusti liikmete senisest suurema tööaja suunamises kriminaalasjadele. Selle saavutamine eeldab lisaraha ja -personali, infosüsteemide arendamist ja riiklike asutuste töökorralduse kohendamist.⁴

Eelnõu avaldab peamiselt mõju prokuratuuri ja teiste pädevate asutuste töökorraldusele. Komisjoni hinnangul võib haldusülesannete eraldamine jätta Eurojusti liikmetele rohkem aega kriminaalasjadega tegelemiseks. Mõjuhindamisaruandes käsitletakse ka haldusnõukogu loomisega kaasnevaid lisakulusid, ajakulu ja uue juhtimistasandi võimalikku halduskoormust, kuid komisjon peab kolleegiumi ja juhatuse tööaja kokkuhoiust saadavat kasu suuremaks. Liikmesriikidele võib tekkida lisatööd, et valmistuda koosolekuteks ning kooskõlastada seisukohti ja teabevahetust oma esindajate vahel. Eesti komisjoni mõjuhindanguga selles osas ei nõustu ning leiab, et täiendava haldusnõukogu loomisega kaasnevad kulud ei õigusta sellest saadavat hüpoteetilist kasu ning võib pigem kaasa tuua üldise töökoormuse suurenemise ja ülesannete dubleerimise.

Komisjoni hinnangul võivad liikmete volituste ühtlustamine ja analüüsivõimekuse tugevdamine kiirendada koostööd ning aidata tuvastada seni märkamata seoseid. Koostöö Europoli ja Euroopa Prokuratuuriga ning stabiilsemad kontaktid kolmandates riikides võivad hõlbustada keerukate kriminaalasjade menetlemist. Mõjuhindamisaruanne toob samas esile, et andmete koondamine ja edastamine ning uute menetluste lisandumine võivad suurendada liikmesriikide asutuste töökoormust. Kuigi Eesti Eurojusti liikmel on riigiprokurörina kõik vajalikud juurdepääsud olemas,

³ SWD(2026) 570.

⁴ Mõjuhindamisaruanne SWD(2026) 570 final

siis võib olla vajalik prokuratuuri menetlusinfosüsteemi lisada tehnilisi võimalusi andmete (pool)automaatseks Eurojustile edastamiseks kõigis kriminaalasjades.

Eelnõu kohaselt peavad liikmesriigid määrama haldusnõukogusse esindaja ja asendaja, kes ei tohi kuuluda Eurojusti lähetatud esindusse. Haldusnõukogu peaks koosolekuid vähemalt kaks korda aastas ning osalemisega kaasneks ettevalmistus ja riiklikul tasandil kooskõlastamine. Möjuhindamisaruande kulutabelis arvestatakse esinduse iga täiendava eksperdi päevarahade kulu Eurojusti rahastamisvajaduse hulka, kuid nii eksperdi töötasu kui ka asetäitja töötasu koos lähetuskuludega jäävad liikmesriigi kanda.

Möjuhindamisaruandes hinnatakse Eurojusti täiendavaks rahastamisvajaduseks uue MFFi raames aastatel 2028–2034 ligikaudu 119 miljonit eurot, millest eelnõu finantselgituse järgi 83 miljonit eurot lisandub finantsplaneeringusse ja 36 miljonit eurot tuleb Eurojusti põhieelarvesse olemasolevatest rahastamiskokkulepetest. Eelnõuga kavandatakse 87 lisatöötajat, sealhulgas 27 lähetatud riiklikku eksperti; lisaks nähakse ette 16 seni projektirahastusest kaetud töötaja püsiv rahastamine.

Möjuhindamisaruande rahalised hinnangud käsitlevad peamiselt Eurojusti sisemisi kulusid ja kasu. Aruande metoodikaosas märgitakse, et liikmesriikide tulemuste ja kulude kohta oli võrreldavaid andmeid vähe ning mõjud liikmesriigiti erinevad. Eesti täpne tööjõu- ja ressursivajadus sõltub määruse lõplikust sisust, esinduse korraldusest ning vajalikest õiguslikest ja tehnilistest muudatustest. Eesti riigieelarvest kaetavaid kulusid käsitletakse riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamisel.

Eesti jaoks võib eelnõu parandada piiriüleste kriminaalasjade lahendamist, toetades kiiremat teabevahetust ja menetluste koordineerimist. Peamine korralduslik ja rahaline mõju puudutab Eesti esindust Eurojustis. Praegu töötab Haagis üks Eesti liige, asetäitjat ei ole määratud ning assistent töötab Eestist. Asetäitja alalise Haagis töötamise nõue ja kohustus kaasata vähemalt üks lähetatud riiklik ekspert tähendaksid seniste ekspertide lähetamise reeglite säilimisel kahe täiendava inimese töötamist Haagis. Eksperdi töötasu ja asetäitja töötasu koos lähetuskuludega jääks Eesti kanda ning lähetatud töötajate ülesannete täitmine Eestis nõuaks lisatööjõudu. Ekspertidele makstavad täiendavad päevarahad on komisjoni möjuhinnangus arvestatud Eurojusti rahastamisvajaduse hulka. Haldusnõukogus osalemine tooks kaasa nõukogu liikmele täiendava koosolekuteks valmistumise ja otsuste kooskõlastamisega seotud töökoormuse. Senisest ulatuslikum andmevahetus ja suurem analüüsivõimekus võivad parandada Eesti asutuste juurdepääsu menetlustes vajalikule teabele, kuid suurendada ka andmete ettevalmistamise, kvaliteedikontrolli ja saadud teabe läbitöötamise mahtu. Infosüsteemide võimalike arenduskulude hindamisel tuleb eristada eelnõust tulenevaid lisavajadusi juba kehtivate digikohustuste täitmise kuludest.

5. Määruse sätete õiguslik ja võrdlev analüüs

Eelnõuga asendatakse määrus (EL) 2018/1727 tervikuna. Järgnevalt kirjeldatakse uusi kohustusi ning seniste sätete muutmist ja ümberpaigutamist.

Eurojustiga tehtava koostöö seisukohalt on asjakohased KrMS-i rahvusvahelise koostöö sätted, sealhulgas §-d 435 ja 436, menetluskonflikte käsitlevad §-d 436⁴–436⁷, abistamisaotluste täitmist puudutavad §-d 463 ja 463² ning riikidevahelist uurimisrühma käsitlev § 471. Eurojustiga koostööd reguleerib KrMS-i 19. peatüki 7¹, jaos paiknev § 489¹. Selle lõike 2 järgi on Eesti liikmeks määratud prokuröri kõik riigiprokuröri õigused ja kohustused ning lõike 3 võimaldab tal edasilükkamatul juhul Eestis menetlemisele kuulavas asjas kriminaalmenetlust alustada.

Artiklid 1–5. Eurojusti ülesanded ja pädevus

Artiklid 1–5 sätestavad Eurojusti staatuse, ülesanded ja pädevuse. Kehtiva määruse artiklites 2–4 sätestatud põhiülesanne – toetada raskete piiriüleste kuritegude uurimist ja süüdistuse esitamist – säilib. Eelnõu artiklis 4 kirjeldatakse üksikasjalikumalt andmete ristkontrolli, tõendite säilitamist ja

analüüsi, vara tagasivõitmise toetamist ning kannatanute abistamist. I lisa loetellu (Eurojusti pädevusse kuuluvate raskete kuritegude liigid) lisatakse liidu piiravate meetmete rikkumine ja sooline vägivald; sõnaselgelt nimetatakse küberrünnakuid ja agressioonikuritegu.

Artikli 5 lõige 1 hõlmab ka Eurojusti pädevusse kuuluvate kuritegude seost hübriidtegevusega. Hübriidmõõde ei ole eraldiseisev kuriteoliik, vaid kirjeldab loetletud kuritegude toimepanemise seost laiemate tegevusega. Juba kehtiva määruse artikli 3 lõige 6 lubab Eurojustil abistada ka ainult üht liikmesriiki puudutavat asja, millel on tagajärjed liidu tasandil. Eelnõus säilib see võimalus ning kolleegium hindab selliste tagajärgede olemasolu artikli 20 lõike 3 punkti d alusel. Artikli 5 lõike 6 punkt d lisab võimaluse toetada ka kahte või enam kolmandat riiki või rahvusvahelist organisatsiooni puudutavaid menetlusi, kui asjal võib olla mõju liidu tasandil, tingimusega et iga osalisega on sõlmitud sättes loetletud koostööalus ning kolleegium on abi heaks kiitnud.

Liidu piiravate meetmete rikkumise sõnaselge lisamine I lisse seostub direktiiviga (EL) 2024/1226, mis määratleb selliste rikkumiste kuriteokoosseisude ja karistuste miinimumnõuded. Kehtiva määruse artikli 3 lõige 3 võimaldab Eurojustil liikmesriigi pädeva asutuse taotlusel toetada ka loetelus nimetamata kuritegude menetlemist; eelnõus säilib see võimalus artikli 5 lõikes 3. Muudatus ei loo sanktsioonirikkumiste puhul koostöövõimalust esimest korda, vaid nimetab need otseselt Eurojusti pädevusse kuuluvate kuritegude hulgas.

Artiklid 6–15. Eurojusti juhtimine

Kehtiva määruse järgi koosneb Eurojusti juhtimisstruktuur kolleegiumist, juhatuselt ja haldusdirektorist. Kolleegium täidab lisaks operatiivülesannetele haldusülesandeid, sealhulgas võtab vastu tööprogrammi ja eelarve ning nimetab haldusdirektori. Eelnõu artiklite 6–15 järgi antakse strateegilised ja peamised haldusotsused uuele haldusnõukogule. Haldusnõukogu võtab vastu ühtse programmdokumendi, eelarve ning personali- ja julgeolekureeglid. Juhatus valmistab ette haldusnõukogu otsuseid ja täidab talle antud haldusülesandeid; kolleegium keskendub operatiivtööle.

Artikli 7 järgi nimetab iga liikmesriik haldusnõukogusse esindaja ja asendaja ning komisjon nimetab ühe esindaja. Eurojusti president ja haldusdirektor osalevad haldusnõukogu töös hääleõiguseta. Liikmesriigi esindajaks ega asendajaks ei või nimetada sama riigi Eurojusti liiget ega ühtki teist Eurojusti lähetatud esinduse liiget. Haldusnõukogu koguneb vähemalt kaks korda aastas. Artikli 13 järgi kuuluvad juhatusse president, asepresident, kaks haldusnõukogu valitud liiget ja komisjoni esindaja. Haldusdirektori nimetab artikli 14 alusel ametisse haldusnõukogu juhatuse esitatud kandidaatide seast. Võrreldes kehtiva määruse artikliga 17 pikeneb haldusdirektori ametiaeg neljalt aastalt viiele ning tema aruandekohustus liigub kolleegiumilt haldusnõukogule.

Artiklid 16–17. Liikmete staatus ja esinduste koosseis

Kehtiva määruse artikli 7 järgi on igal liikmesriigil Eurojustis liige, keda toetavad asetäitja ja assistent. Liige töötab Haagis, kuid liikmesriik võib määrata nii asetäitja kui ka assistendi töökohaks koduriigi. Eelnõu artikli 16 lõige 1 säilitab liikme töökoha Haagis ning artikli 17 lõige 1 muudab asetäitja alalise töötamise Haagis kohustuslikuks. Koduriigis töötamise võimalus jääb sõnaselgelt alles assistendile.

Artikli 17 lõige 6 lisab nõude, et iga esindust toetaks vähemalt üks lähetatud riiklik ekspert, kellel on prokuröri, kohtuniku või nendega samaväärse pädevusega õigusasutuse esindaja staatus. Liikme ja asetäitja viieaastane, ühe korra pikendatav ametiaeg säilib. Ööpäevaringne valmisolek, mida kehtiv määrus reguleerib artiklis 19 valvekoordinatsiooni kaudu, sätestatakse artikli 17 lõikes 11 esinduse liikmete kättesaadavuse nõudena.

Eksperdi alalist töökohta määruse eelnõu otsesõnu ei sätesta. Eurojusti praeguse kolleegiumi otsuse 2023-11 artikli 6 järgi on eksperdi lähetuskoht üldjuhul Haagis ning ekspert peab elama seal või tööülesannete täitmiseks sobival kaugusel. Paljud liikmesriigid on Eurojusti esindusse eksperdi lähetamise võimalust kasutanud. Lähetuskohas elamisega on seotud ka elamiskulude hüvitiste

maksmine. Eelnõu artikli 86 lõike 9 järgi jäävad senised reeglid jõusse, kuni haldusnõukogu otsustab teisiti. Seega eeldaks eelnõu koos kehtivate lähetusreeglitega üldjuhul vähemalt kolme inimese töötamist Haagis: liige, asetäitja ja riiklik ekspert.

Artikkel 18. Liikmete volitused

Kehtiva määruse artiklid 8 ja 9 eristavad liikme iseseisvaid volitusi, pädeva asutuse nõusolekut eeldavaid meetmeid ja registriandmete saamist. Eelnõu koondab need artiklisse 18. Iseseisvate volituste hulgas nimetatakse senisest üksikasjalikumalt juhtumite avamist ja haldamist CMS-is, koordineerimiskohtumiste korraldamist, ühiste uurimisrühmade kokkulepete allkirjastamist ning andmeedastuse lubamist. Pädeva riigisisese asutuse nõusolekul kasutatavate volituste hulgas nimetatakse lisaks uurimismeetmetele sõnaselgelt arestimisotsuste tegemist ja täitmist ning Euroopa andmesitamis- ja andmesäilitamismääruste tegemist. Samuti võib liige taotleda vara tagasivõitmise talituselt teavet ja kohest tegutsemist kuni arestimisotsuse tegemiseni.

Artikli 18 lõige 3 säilitab Eurojusti liikmetele kiireloomulise tegutsemise võimaluse, kui ta ei saa oma liikmesriigi pädeva asutusega õigel ajal ühendust. Liige järgib riigisisest õigust ning teavitab asutust võetud meetmetest põhjendatu viivitusega. Kehtiva määruse artikli 8 lõigetes 5 ja 6 on sätestatud erikord juhuks, kui volituste kasutamine läheks vastuollu riigi põhiseaduslike normide või kriminaalõigussüsteemi põhialustega. Eelnõu lõige 4 kasutab selle asemel üldisemat reeglit: kui meede kuulub riigisisese õiguse järgi teise asutuse pädevusse, võib liige taotleda sellelt asutuselt meetme kohaldamist. Mõlemal juhul on menetlusvolituste kasutamine seotud riigisisese õigusega.

Artikli 18 lõikes 6 säilib liikmesriikidel valik, kas tagada Eurojusti liikmele otsene juurdepääsu registriandmetele või võimalus saada vajalik teave, kuid lisatakse sõnaselge kohustus edastada nõutav teave põhjendatu viivitusega. Kehtiva määruse artiklis 9 nimetatud karistus-, kinnipidamis-, uurimis- ja DNA-andmetele lisaks loetletakse sõrmejälje- ja sõidukiregistrid, ECRIS-TCN ning pangakontode keskreistrid ja andmeotsingusüsteemid. Juurdepääs toimub riigisisese õiguse ja asjakohase registri kasutamist reguleeriva liidu õigusakti kohaselt.

Artiklid 19–24. Kolleegium, president ja asepresident

Kolleegium koosneb liikmesriikide liikmetest ja vastutab eelnõu järgi Eurojusti operatiivülesannete eest. Kehtiva määruse artikli 10 kohaselt osaleb komisjoni esindaja kolleegiumis haldusülesannete täitmisel; uues mudelis toimub Euroopa Komisjoni osalemine Eurojusti juhtimises haldusnõukogu ja juhatuse kaudu. Artiklis 20 loetletakse kolleegiumi operatiivotsused, sealhulgas omaalgatuslike juhtumite avamine, asjaomastele riikidele teabe edastamine ja koordineerimiskohtumiste korraldamine. Kolleegium koguneb jätkuvalt vähemalt kord kuus. Ta valib enda liikmete hulgast presidendi ja senise kahe asemel ühe asepresidendi. Nende nelja-aastane, ühe korra pikendatav ametiaeg säilib. Artikkel 24 säilitab regulatsiooni, mille kohaselt hüvitatakse riigile, kelle liige valitakse Eurojusti presidendiks, sellest tulenev täiendav lisakoormus.

Artiklid 25–27. Tugi piiriülestele menetlustele ja ühistele uurimisrühmadele

Artiklid 25 ja 26 täpsustavad Eurojusti tuge piiriülestele menetlustele ja ühistele uurimisrühmadele. Kehtiva määruse artiklis 4 on juba ette nähtud menetluste koordineerimine, logistiline tugi ja uurimisrühmade operatiivne, tehniline ning rahaline toetamine. Eelnõus kirjeldatakse eraldi menetluskonfliktide ennetamist ja lahendamist ning abi uurimisrühma loomisel, kokkuleppe koostamisel ja rahastamisel. Artikli 25 alusel antavad põhjendatud arvamused menetluskonfliktide lahendamiseks on sõnaselgelt mittesiduvad.

Artikkel 27 annab õigusliku raami õiguslase koordineerimise platvormidele. Platvormi saab luua vähemalt kahe liikmesriigi taotlusel või Eurojusti algatusel asjaomaste liikmesriikide nõusolekul. See ühendab keerukate piiriüleste menetluste jaoks operatiivse, tehnilise, analüütilise, õigusliku ja rahalise toe. Platvormi raames töödeldakse teavet CMS-is. Võrreldes senise üldise koordineerimisülesandega kirjeldab eelnõu seega uue senisest püsivama koostöövormi loomise tingimusi ja tuge.

Artikkel 28. Omaalgatuslik tegevus

Eurojusti omaalgatuslik tegevus, mis tähendab õigust ka ilma liikmesriigi taotluseta juhtida tähelepanu võimalikule piiriülesele menetlusvajadusele, analüüsida saadud teavet ja teha ettepanek menetluse alustamiseks, laiendamiseks, koordineerimiseks või ühise uurimisrühma loomiseks on lubatud juba kehtiva määruse artikli 2 lõikes 3 ja artiklis 4. Eelnõu artikkel 28 koondab selle tingimused eraldi sättesse ning nimetab teabeallikadena ka eraisikuid ja avalikke allikaid. Lisaks senistele taotlustele uurimise alustamiseks, koordineerimiseks või ühise uurimisrühma moodustamiseks tuuakse välja uurimise laiendamine teistele riikidele, konkureerivate koostöötaotluste järjestamine, andmebaaside riskikontroll ja Europolit toe kaasamine. Volitatud Eurojusti töötajad võivad teavet analüüsida ja valmistada liikmetele või kolleegiumile ette edasisi samme. Juhtumi avamise vajalikkuse hindamiseks võib andmeid säilitada kuni kuus kuud ja erandina ühe korra veel kuni kuus kuud.

Artikli 28 lõige 8 jätab edasiste meetmete üle otsustamise õiguse pädevatele riiklikele asutustele kooskõlas riigisisese ja liidu õigusega. Lõige 5 näeb ette põhjendamatut viivitust vastamise ning võimaldab keelduda taotluse täitmisest riigi oluliste julgeolekuhuvide, käimasoleva uurimise või süüdistuse esitamise ja isiku turvalisuse kaitseks. Sarnane vastamise kohustus ja keeldumise alused sisalduvad juba kehtiva määruse artikli 4 lõikes 6; eelnõu paigutab need omaalgatusliku tegevuse korra juurde.

Artiklid 29–34. Tõendite säilitamine ja täiendavad koostööülesanded

Artikkel 29 säilitab Eurojusti ülesande koguda, säilitada ja analüüsida rahvusvaheliste kuritegudega seotud tõendeid, mis lisati kehtivasse määrusesse 2022. aastal. Eelnõus seotakse see genotsiidi, inimsusvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja agressioonikuriteo ning nendega seotud kuritegudega. Uue võimalusena võib seda võimekust kolleegiumi või komisjoni taotlusel laiendada ka teistele Eurojusti pädevusse kuuluvatele rasketele kuritegudele. Selleks peab laiendamine olema põhjendatud ja vajalik konkreetse uurimise või süüdistuse esitamise toetamiseks ning asja jaoks peab olema moodustatud ühine uurimisrühm või õiguslase koordineerimise platvorm. Tõendeid võib saada riiklikelt pädevatelt asutustelt ja rahvusvahelistelt kriminaalkohtutelt; tõendina kasutatavat teavet võib koguda ka liidu asutustelt, rahvusvahelistelt organisatsioonidelt, eraisikutelt ja avalikest allikatest.

Artikkel 30 sätestab eraldi Eurojusti juhtumitöös ja koostöövõrgustikes saadud teadmiste koondamise, analüüsimise ja jagamise ülesande. See hõlmab praktikajuhiste ja juhtumianalüüside koostamist ning liikmesriikide ja liidu kohtupraktika analüüsi, sealhulgas tõendite lubatavuse küsimustes. Artikkel 32 reguleerib Eurojusti juba määrusest (EL) 2019/816 tulenevat rolli ECRIS-TCN kontaktpunktina kolmandatele riikidele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele ning näeb ette selleks vajaliku töökorralduse ja elektroonilise suhtluse.

Artikkel 31 võimaldab Eurojustil luua kriminaalasjade eksperdikeskusi, mis pakuvad liikmesriikide esindustele ja pädevatele asutustele strateegilist, analüütilist ning operatiivset tuge. Keskuse loomist võivad taotleda kolleegium, haldusdirektor või komisjon. Juhatuse hindab taotluse operatiivset lisaväärtust ja rahalist mõju ning otsuse teeb haldusnõukogu. Keskuse tegevuse prioriteetid määravad Eurojusti töötajad pärast asjaomaste liikmesriikide esinduste liikmetega konsulteerimist. Artikli 33 alusel abistab Eurojust uurimisasutusi ja prokuratuure kannatanute õiguste tagamisel piiriülestes menetlustes. Artikkel 34 käsitleb Eurojusti osalemist EMPACT-is koostöös Europoliga ning piirab selle toe tegevustega, mida juhivad õigusasutused või milles nad osalevad.

Artiklid 35–40. Riigisisene koordineerimine ja teabevahetus

Riigisisese koordineerimissüsteemi loomise kohustus sisaldub juba kehtiva määruse artiklis 20. Eelnõu artikkel 35 seob süsteemi ülesanded Eurojusti esinduse toetamisega ning hõlmab asjakohaste koostöövõrgustike ja terrorismiküsimuste kontaktisikuid ning teisi asjaomaseid õigusasutusi. Eurojusti riikliku kontaktisiku määramine koordinaatoriks muutub vabatahtlikuks, terrorismiküsimuste kontaktisiku määramine jääb kohustuslikuks. Senise korra järgi teavitatakse

Eurojusti liiget süsteemi operatiivküsimusi käsitlevatest koosolekutest ja ta võib neil osaleda. Lõige 6 lisab Eurojusti liikmele kohustuse kohtuda süsteemi liikmetega regulaarselt ning pidada eraldi korrapäraseid kohtumisi iga asjaomase võrgustiku kontaktisikutega.

Artikkel 36 kohaselt säilib kehtiva määruse artiklist 21 tulenev üldine teabeedastuskohustus. See hõlmab muu hulgas ühiseid uurimisrühmi, teatavaid vähemalt kolme liikmesriiki puudutavaid juhtumeid, menetluskonflikte ja koostöötaotluste korduvaid täitmiskursusi. Teabe edastamine ei tähenda iseenesest Eurojusti abi taotlemist. Lõige 7 võimaldab jätta teabe riigi oluliste julgeolekuhuvide või isiku turvalisuse kaitseks edastamata. Artikkel 37 jätkab kehtiva artikli 21a terrorismiandmete erikorda: kohustus hõlmab ka teadaoleva piiriülese seoseta juhtumeid, välja arvatud selgelt ühe liikmesriigiga piirduv uurimine. Terrorismiandmete edastamisest võib keelduda ka käimasoleva uurimise kaitseks. Mõlemas korras säilib võimalus jätta juba edastatud teave uuesti saatmata.

Artikkel 38 säilitab Eurojusti kohustuse anda liikmesriigi asutustele tagasisidet teabe töötlemise tulemuste ja tuvastatud seoste kohta. Artikli 39 järgi toimub operatiivne teabevahetus üldjuhul Eurojusti liikmete kaudu. Eurojusti liige võib anda volitatud Eurojusti töötajale juhtumipõhise loa suhelda pädeva asutusega otse. Töötaja tegutseb Eurojusti liikme järelevalve all ja vastutusel ning Eurojusti liige vastutab jätkuvalt vahetatava teabe sisu ja selle edasise töötlemise eest CMS-is.

Artikkel 40 jätkab 2023. aastal kehtiva määruse artikliga 22a ette nähtud digitaalse suhtluse korda. e-CODEX-il põhinev detsentraliseeritud IT-süsteem ning teabe poolautomaatne ja struktureeritud edastamine riiklikest registritest ei ole käesoleva eelnõuga esimest korda loodavad kohustused. Artikli 36 kohased üldandmed ja artikli 37 kohased terrorismiandmed edastatakse selle süsteemi kaudu. Säilib alternatiivse turvalise kanali kasutamine süsteemi puudumise või erandlike asjaolude korral. Komisjon pakub rakendustarkvara tasuta; liikmesriigid ja Eurojust kannavad oma pääsupunktide ning vajalike infosüsteemide kohandamise kulud.

Artiklid 41–42. Kohtuasjade haldamise süsteem

Artiklid 41 ja 42 jätkavad seniste artiklite 23 ja 24 CMS-i regulatsiooni, mida muudeti 2023. aastal. CMS-i ülesanded hõlmavad juhtumite haldamist, menetluste seoste tuvastamist, teabevahetust ja andmetöötluse õiguspärasuse kontrolli. Eelnõus seotakse süsteem sõnaselgelt ka omaalgatuslike juhtumite, laiendatud tõendianalüüsi ning operatiiv- ja statistiliste andmete kasutamisega. Liidestamine liidu teiste infosüsteemidega ei laienda iseenesest Eurojusti juurdepääsuõigusi. Eurojusti liige otsustab juurdepääsu juhtumipõhiselt ning andmete edasise kasutamise ja edastamise piirangud kantakse CMS-i ja on juurdepääsu saanud isikutele siduvad. Eelnõu täpsustab volitatud töötajate, Euroopa Prokuratuuri sideametniku ja Eurojusti juures tegutsevate kolmandate riikide esindajate juurdepääsu.

Artiklid 43–53. Isikuandmete töötlemine

Artiklid 43–53 koondavad Eurojusti isikuandmete töötlemise erireeglid ning neid kohaldatakse koos määrusega (EL) 2018/1725. Ka kehtiv määrus seob Eurojusti andmetöötluse liidu institutsioonide andmekaitseraamistikuga. Eelnõu artiklis 43 ja põhjenduspunktis 34 kirjeldatakse erisätete ning üldreeglite vahekorda; määrust (EL) 2018/1725 muudetakse Europoli ja Eurojusti määruse läbivaatamise paketi osana. Artikkel 44 määrab töödeldavate andmete kategooriad, erandliku täiendava töötlemise tingimused ja terrorismiandmete erikorra.

Artikli 44 lõige 6 jätkab 2023. aastal lisatud võimalust töödelda teatavaid terrorismiandmeid ka pärast õigeksmõistmist või menetluse lõpetamist, kui liikmesriigi pädev asutus ei otsusta teisiti. Süüdimõistmisega lõppemata menetluse andmeid võib sel juhul kasutada üksnes menetlustevaheliste seoste tuvastamiseks. Seega ei ole andmete töötlemine pärast õigeksmõistmist eelnõus esmakordne lahendus, vaid senise erikorra jätk.

Artikkel 45 sätestab operatiivsete isikuandmete säilitamise tähtsajad ja läbivaatamise korra. Senise artikliga 29 võrreldes säilivad muu hulgas aegumise, õigeksmõistmise, lõpliku kohtulahendi ja

koordineerimisvajaduse lõppemisega seotud alused ning nõue vaadata säilitamise vajadus läbi iga kolme aasta järel. Lõike 1 punkti e lisatakse sõnaselge võimalus säilitada seal nimetatud andmeid kolmeaastase tähtaja järel kuni lõpliku kohtulahendini, kui kriminaalmenetlus, sealhulgas kaebemenetlus, alles kestab. Säilitamise jätkamise otsus tuleb põhjendada ja registreerida; otsuse puudumisel kustutatakse andmed läbivaatamise ajal automaatselt.

Artiklid 46–53 käsitlevad andmeturvet, andmesubjekti juurdepääsu ja töötlemise piiramist, järelevalvet ning vastutust. Eurojust vastab juurdepääsutaotlusele põhjendamatu viivitusega ja hiljemalt kolme kuu jooksul, konsulteerides asjaomaste liikmesriigi asutustega. Euroopa Andmekaitseinspektor teeb koostööd riiklike järelevalveasutustega ning andmekaitseametnik jälgib Eurojusti andmetöötlust. Vastutuse jaotus sõltub muu hulgas sellest, kas andmed esitas liikmesriik või kogus ja töötles neid Eurojust. Need küsimused on reguleeritud ka kehtivas määruses, kuid eelnõu korraldab sätted ümber vastavalt uuele juhtimis- ja teabevahetusmodelile.

Artiklid 54–59. Koostöö liidu asutustega

Artikkel 54 sätestab koostöö üldreeglid ning artikkel 55 koondab automatiseeritud tabamuspõhise teabevahetuse ühise korra. Europoli ja Euroopa Prokuratuuriga on tabamuspõhine juurdepääs ette nähtud juba kehtiva määruse artiklites 49 ja 50. Eelnõus kirjeldatakse ühtselt päringute tegemist, tabamuste käsitlemist ja andmete jagamist ning lubatakse sama korda kasutada teiste liidu asutustega, kui nende juurdepääsuks on liidu õiguses alus. Tabamus ei anna iseenesest õigust saada kogu selle aluseks olevat teavet.

Artikli 55 lõike 3 järgi ei teavitata päringu tegijat piiranguga andmeid puudutavast tabamusest enne, kui teabe andja piirangu kõrvaldab. Tehnilise korra kehtestamise rakendusvolitus sisaldub artikli 55 lõikes 8 ning komiteemenetlus sätestatakse artiklis 84.

Artikkel 56 täpsustab Eurojusti ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku tööjaotust ning seob selle liikmesriikide esindustes määratud kontaktisikutega. Artikkel 57 kirjeldab senisest üksikasjalikumalt koostööd Europoliga: vastastikust teavitamist, analüüside ja eksperditeadmiste kasutamist ning liikmesriikide nõusolekul ühiste operatiivplatvormide loomist. Europolilt saadud teabe põhjal võib Eurojust teavitada liikmesriigi asutusi või tegutseda artikli 28 alusel. Eelnõu käsitleb ka Eurojusti ja Europoli koostööd digiuurimiste ja piiriülese juurdepääsuga elektrooniliste tõendite kontekstis.

Artikkel 58 jätkab kehtiva artikli 50 alusel toimuvat koostööd Euroopa Prokuratuuriga ning täpsustab Eurojusti tuge eelkõige mitteosalevate liikmesriikide ja kolmandate riikidega seotud asjades. Toetus hõlmab ühiseid uurimiserühmi ja koordineerimiskohtumisi; säilib taotluste viivitamatu menetlemise põhimõte. Uue aspektina nähakse ette Euroopa Prokuratuuri sideametniku lähetamine Eurojusti ja talle tema ülesannete täitmiseks vajaliku ligipääsu võimaldamine Eurojusti menetlusinfosüsteemile (CMS). Artikkel 59 koondab koostöö liidu teiste asutustega, sealhulgas OLAF-i ja Frontexiga, ning lisab eraldi reeglid koostööks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ametiga (AMLA) ja kavandatava EL-i tolliasutusega.

Artiklid 60–64. Koostöö kolmandate riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega

Artikkel 60 säilitab kehtiva määruse artiklis 52 ette nähtud nelja-aastase koostööstrateegia kolmandate riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Artiklid 61–64 eristavad Eurojusti sideametnike lähetamist kolmandatesse riikidesse, kolmandate riikide sideprokuröre, Eurojusti juurde lähetatud kontaktisikuid ning väljaspool Eurojusti asuvaid kontaktisikuid. Sideprokuröride ja nende CMS-i juurdepääsu õiguslik raam lisati senisesse määrusse 2023. aastal artikliga 54a. Eelnõu artikkel 62 lisab sideprokuröri lähetamise alusena lepingute kõrvale komisjoni otsuse andmekaitse piisavuse kohta. Artikkel 63 reguleerib eraldi kolmanda riigi kontaktisiku lähetamist Eurojusti töökorraldusliku kokkuleppe alusel.

Artiklite 62 ja 63 järgi antakse Eurojusti juures tegutsevatele sideprokuröridele ja kontaktisikutele nende ülesannete täitmiseks piiratud juurdepääs CMS-ile, mida artiklis 64 nimetatud väljaspool

Eurojusti tegutsevatel kontaktisikutel ei ole. Artikli 54 lõike 3 järgi ei anna töökorralduslik kokkulepe alust isikuandmete vahetamiseks. Liikmesriigi edastatud andmete edasiandmiseks näeb sama artikli lõige 5 ette pädeva asutuse nõusoleku, välja arvatud juhul, kui liikmesriik on andnud eelneva loa.

Artikli 18 lõike 1 punkt e annab Eurojusti liikmele pädevuse lubada oma liikmesriiki hõlmava konkreetse uurimise jaoks vajalike operatiivsete isikuandmete edastamist vastavalt määruse (EL) 2018/1725 kavandatavatele artiklitele 94b–94d. Otsustamisel arvestatakse kogu asjakohast teavet ja vajaduse korral andmekaitseametniku seisukohta. Mitmelt liikmesriigilt saadud andmete puhul on vaja iga andmed esitanud liikmesriigi Eurojusti liikme luba. Eelnõu artikli 53 lõige 4 sätestab Eurojusti vastutuse tema töödeldavate andmete eest, arvestades määruse teisi sätteid.

Artiklid 65–72. Eelarve ja personal

Artiklid 65–70 käsitlevad eelarve koostamist ja täitmist, aruandlust, finantseeskirju ning pettuste tõkestamist. Peamine korralduslik muutus on eelarveotsuste andmine kolleegiumilt haldusnõukogule; haldusdirektor vastutab eelarve täitmise eest. Liikmesriikide vabatahtlikud osamaksud jäävad üheks tulullikaks nagu kehtivas määruses. Artikkel 71 kirjeldab senisest täpsemalt Eurojusti töötajate operatiivseid, analüütilisi ja haldusülesandeid ning Eurojusti töötajate juhtimist. Volitatud töötajad määrab haldusdirektor; operatiivülesannete täitmisel tegutsevad nad asjakohasel juhul Eurojusti liikme või kolleegiumi järelevalve all. Artikkel 72 säilitab lähetatud riiklike ekspertide kasutamise võimaluse, mille kõrval artikkel 17 nõuab vähemalt ühe eksperdi tuge igale esindusele.

Artiklid 73–74. Aruandlus ja hindamine

Artikkel 73 jätkab kehtiva artikli 67 alusel toimuvat Euroopa Parlamendi ja riikide parlamentide ühist hindamist. Eurojusti president osaleb sellel kord aastas ning arutelu ei hõlma konkreetsete operatiivasjade menetlusotsuseid. Eelnõus määratakse konsolideeritud aastaaruande esitamise tähtpäevaks 1. mai ning nähakse ette ühtsed aruandlusnäitajad liidu finantshuve kahjustavate kuritegude kohta. Artikkel 74 säilitab komisjoni viieaastase hindamistsükli ja lisab nõude hinnata iga teise hindamise käigus Eurojusti tegevuse jätkamise põhjendatust. Seega jätkub ka Riigikogu osalemine Eurojusti tegevuse hindamises.

Artiklid 75–87. Üld- ja lõppsätted

Artiklid 75–84 reguleerivad muu hulgas privileege ja immunitete, keelekasutust, konfidentsiaalsust, dokumentidele juurdepääsu, julgeolekureegleid, vastutust ja asukohalepingut. Neid sätteid kohandatakse uue juhtimisstruktuuri ja Eurojusti juures tegutsevate isikute ringiga. Artikliga 85 tunnistatakse senine määrus kehtetuks ning viiteid sellele loetakse viideteks uuele määrusele. Artikkel 86 säilitab Eurojusti õigusjärgluse, personali, lepingud ja koostöökokkulepped ning reguleerib seniste ametiaegade jätkumist. Kuni haldusnõukogu töö alustamiseni täidab kolleegium tegevuse jätkamiseks vajalikke haldusülesandeid. Artiklis 87 ja osades üleminekusätetes on kohaldamise kuupäevad ja tähtajad veel kindlaks määramata.

6. Eesti seisukohad ja nende põhjendused

Eesti peab ELTL artiklit 85 eelnõu jaoks sobivaks õiguslikuks aluseks ning leiab, et piiriülese õiguslase koostöö korraldamine liidu tasandil vastab subsidiaarsuse põhimõttele.

6.1. Eesti toetab Eurojusti juhtimise tõhustamist, kuid eelistab uue haldusnõukogu loomisele olemasolevate juhtorganite ülesannete selgemat jaotamist. Juhtimiskorralduse muudatused peavad vähendama halduskoormust tervikuna ega tohi põhjustada ülesannete dubleerimist või ebaproportsionaalset lisakoormust liikmesriikidele.

Eurojusti juhtimise tõhustamise eesmärk on vähendada Eurojusti liikmete haldusülesandeid, et nad saaksid keskenduda piiriüleste kriminaalasjade lahendamise toetamisele. Praeguses juhtimiskorralduses teeb juhatuse haldusotsuseid ja valmistab ette kolleegiumi otsuseid ning

haldusdirektor vastutab igapäevase juhtimise eest. Seega on haldusülesannete täitmiseks vajalikud organid juhatuse ja haldusdirektori näol juba olemas. Eesti hinnangul tuleks esmajärjekorras täpsustada nende ülesandeid ja otsustuspädevust, et vältida samade küsimuste põhjendamatut käsitlemist mitmes juhtorganis.

Haldusnõukogu loomine tähendaks liikmesriikidele esindaja ja tema asendaja määramist ning koosolekuteks valmistumist ja seal osalemist. Eelduslikult vajaks haldusnõukogu esindaja seisukohtade kujundamiseks jätkuvalt Eurojusti liikme sisendit. Sellisel juhul ei pruugi liikme halduskoormus kavandatud ulatuses väheneda ning lisanduda võib töö samade küsimuste selgitamisel ja kooskõlastamisel.

Juhtimisorganite ülesanded tuleb selgelt jaotada: strateegilised põhiküsimused võivad jääda kolleegiumile, igapäevased haldusotsused juhatusele ja haldusdirektorile. Liikmesriikide kaasamist saaks tugevdada peaprokuröride konsultatiivfoorumi nõuandva rolli kaudu, mis ei loo uut otsustustasandit ega kohustuslikku kooskõlastusringi.

6.2. Eesti toetab liidu piiravate meetmete rikkumise ja agressioonikuriteo lisamist Eurojusti pädevusse kuuluvate kuritegude loetellu. Eesti toetab ka Eurojusti rolli tugevdamist hübriidrünnakutega seotud kuritegude menetlemise toetamisel.

Eesti huvi on tugevdada piiriülest koostööd julgeolekut ohustavate kuritegude menetlemisel ja liidu piiravate meetmete rikkumise eest isikute vastutusele võtmisel. Piiravate meetmete ehk sanktsioonirikkumiste ja agressioonikuriteo lisamine Eurojusti pädevusse kuuluvate kuritegude loetellu muudab Eurojusti pädevuse nendes kriminaalasjades selgemaks. Eurojusti pädevuses oleks seega edaspidi kõigi rahvusvaheliste kuritegude – genotsiidi, inimsusvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja agressioonikuritegude – menetlemise toetamine.

Eelnõuga lisatakse Eurojusti pädevuse kirjeldusse viide kuritegudele, mis on seotud hübriidtegevusega (st kolmandate riikide mittekonventsionaalsed rünnakud) või moodustavad osa sellest. Eesti toetab seda täpsustust, sest hübriidrünnakutega seotud kuritegude tõhus menetlemine on Eesti julgeoleku huvides. Viite lisamine aitab selgemalt kajastada Eurojusti toetavat rolli selliste menetluste koordineerimisel.

6.3. Eesti toetab Eurojusti liikmete riiklike menetlusvolituste ja registriandmete juurdepääsuõiguste ühtlustamist, et vältida liikmesriikide esinduste erinevast pädevusest tulenevaid viivitusi piiriüleste kriminaalasjade menetlemisel. Selliste volituste kasutamine peab jääma kooskõlla liikmesriigi menetlusõiguse, menetlusgarantiide ning menetlustoiminguteks ette nähtud loa- ja pädevuskorraga.

Eurojusti liikmete riiklikud menetlusvolitused erinevad liikmesriigiti märkimisväärselt. Eelnõu eesmärk on tagada, et kõigil liikmesriikidel oleks Eurojustis võrreldava võimekusega esindus, kellel on vajalikud volitused ja juurdepääs riiklikele registriandmetele piiriüleste kriminaalasjade menetlemise toetamiseks. Elukõige puudutab see kiireloomuliste taotluste menetlemist, vara arestimise ja tõendite kogumisega seotud toimingute algatamist ning juurdepääsu menetluseks vajalikele andmetele.

Eesti toetab selliste volituste ühtlustamist, sest Eurojusti liikmete erinev pädevus võib põhjustada viivitusi piiriüleses koostöös ja vähendada Eurojusti tegevuse tõhusust. Eesti jaoks seisneb muudatuste peamine väärtus kogu Eurojusti koostöövõimekuse parandamises, sest Eesti esindajal on vastavad õigused olemas. KrMS § 489¹ lõige 2 annab Eesti liikmeks määratud prokurörile riigiprokuröri õigused ja kohustused ning lõige 3 võimaldab tal edasilükkamatul juhul Eestis menetlemisele kuuluvas asjas kriminaalmenetlust alustada.

Samas peab Eurojusti liikmete pädevuse kasutamine jääma seotuks liikmesriigi õiguskorraga. Riigisiseste menetlustoimingute tegemisel tuleb jätkuvalt järgida liikmesriigi menetlusõigust, menetluslikke tagatisi ning kohtu või muu pädeva asutuse loa nõudeid. Artikli 18 lõikes 3 ette nähtud võimalus tegutseda kiireloomulisel juhul ilma pädeva asutuse eelneva nõusolekuta ei tohi võimaldada kõrvale kalduda riigisisestest loakorrast ega menetlusgarantiidest.

6.4 Eesti ei toeta eelnõus sätestatud kohustust tagada igas liikmesriigi esinduses lisaks Eurojusti liikmele alaliselt töötav asetäitja ja vähemalt üks riiklik ekspert. Liikmesriikidele peab jääma õigus otsustada esinduse suuruse ja koosseisu üle, lähtudes konkreetse liikmesriigi töökoormusest ja ülesannete mahust Eurojustis. Asetäitjal ja riiklikul eksperdil peab olema võimalik töötada ka koduriigist, kui on tagatud esinduse ülesannete täitmine, Eurojusti liikme asendamine ning kiireloomuliste taotluste ööpäevaringne menetlemine.

Eelnõu kohaselt peaks liikmesriigi esinduses Haagis olema lisaks Eurojusti liikmele alaliselt töötav asetäitja ning vähemalt üks riiklik ekspert. Eesti hinnangul ei ole põhjendatud kehtestada sellist nõuet ühetaoliselt kõigile liikmesriikidele sõltumata nende menetluskoormusest, nende esinduse suurusest või praktilistest vajadustest.

Eesti hinnangul peab määrus jätma liikmesriikidele võimaluse otsustada ise oma esinduse koosseisu ja töökorralduse üle. Määruse eelnõu selgitustes põhjendatakse eksperdi lisamist eeldatava menetluskoormuse kasvuga, kuid Eesti hinnangul ei põhjenda see üldine eeldus kõigi esinduste asetäitjate ja ekspertide alalist töötamist Haagis, eriti väikeriikide puhul, kelle menetluste arv on väiksem. Haagi lähetatud töötajate arvu ei tuleks seega määruks kehtestada ühtse nõudena. Mitme kogenud ametniku pikaajaline lähetamine võib vähendada liikmesriigi menetlusvõimekust ning Eurojusti rahastatav eksperditugi ei kõrvalda vajadust leida lähetatud ametnikule sobivad asendajad. Seetõttu ei peaks määrus nõudma asetäitja ja riikliku eksperdi alalist töötamist Haagis, kui esinduse ülesannete täitmine on muul viisil tagatud.

Eesti nõustub, et tuleb tagada turvaline teabevahetus, liikme asendamine, vajaduse korral õigeaegne kohalolek Haagis ning kiireloomuliste taotluste ööpäevaringne menetlemine, kuid esinduse toimivust tuleb hinnata ülesannete täitmise, mitte Haagis paiknevate inimeste arvu järgi. Arvestada tuleb kaasaegsete digilahendustega, mis võimaldavad vajadusel korraldada tõhusat koostööd ka koduriigist.

6.5. Eesti toetab Eurojusti analüütilise võimekuse tugevdamist, et abistada liikmesriike piiriüleste menetluste tõhusamal läbiviimisel. Eesti eelistab Eurojusti seniste koostöövõimaluste tõhusamat kasutamist ega pea vajalikuks omaalgatusliku tegevuse ehk liikmesriigi pädeva asutuse taotluseta tegutsemise laiendamist. Eesti toetab kriminaalasjade eksperdikeskuste loomist tingimusel, et nende loomise ja tegevuse prioriteedid otsustab kollegium, lähtudes liikmesriikide vajadustest ja Eurojusti finantsvõimalustest.

Eesti toetab Eurojusti analüütilise võimekuse tugevdamist, et aidata tuvastada eri riikides menetletavate kriminaalasjade seoseid, paralleelseid menetlusi ja piiriülese koostöö vajadust. Analüüsid peavad andma liikmesriikide menetlusasutustele praktilist tuge tõendite kogumisel ja menetluste koordineerimisel.

Eurojust võib juba kehtiva määruse alusel tegutseda omaalgatuslikult ilma liikmesriigi taotluseta ning paluda pädevatel asutustel alustada uurimist, esitada süüdistus või koordineerida menetlusi. Tavapäraselt algab Eurojusti toetus siiski liikmesriigi taotlusega ning Eesti eelistab seniste võimaluste tõhusamat kasutamist, sest täiendavate omaalgatuslike tegevusvõimaluste vajadus ei ole piisavalt põhjendatud. Aktiivsem omaalgatuslik tegevus võib suurendada nii Eurojusti kui ka

liikmesriigi asutuste töökoormust ega pruugi vastata liikmesriikide tegelikele vajadustele. Eesti toetab samas liikmesriikide kohustust vastata Eurojusti taotlustele põhjendamatu viivitusega.

Artiklis 31 ette nähtud eksperdikeskused annaksid konkreetsete kuriteoliikide ja piiriülese koostöö küsimustes õiguslast, analüütilist ja praktilist tuge. Eesti toetab eksperdikeskuste loomise otsuste andmist kolleegiumile, kuhu kuuluvad liikmesriikide Eurojusti liikmed, sest neil on vahetu ülevaade menetlejate vajadustest ning nii oleks tagatud, et keskuste tegevus keskendub kõige vajalikumatele ülesannetele, arvestades samas Eurojusti finantsvõimalustega.

Eurojusti ressursid peaksid olema suunatud eelkõige menetlustele, mis vajavad piiriülest koordineerimist või mitme liikmesriigi tegevuse ühtlustamist. Vähem keerukate koostööküsimuste puhul tuleks jätkuvalt eelistada Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku ja vahetute kontaktide võimalusi.

6.6. Eesti toetab menetlusandmete edastamist Eurojustile riiklike infosüsteemide kaudu, vähendades käsitsi tehtavat tööd ja säilitades liikmesriigi pädeva asutuse kontrolli andmete edastamise üle. Määruses peaks olema selge, milliste kriminaalasjade kohta, milliseid andmeid ja millal tuleb edastada. Kohustusliku teavitamise asemel eelistab Eesti, et menetleja jagab teavet üksnes siis kui selleks on tegelik vajadus. Terrorismikuritegude teabeedastuskohustuse säilimist Eesti toetab. Riigisisese koostöö korraldamiseks eelistab Eesti toimivat teabevahetust valdkondlike kontaktisikutega ning ei toeta eraldi koordineerimissüsteemi ega kohtumiste korraldamise kohustust.

Eelnõu artikkel 40 näeb ette menetlusandmete poolautomaatse edastamise riiklikest infosüsteemidest Eurojustile. Eesti toetab lahendust, kus infosüsteem aitab andmed edastamiseks ette valmistada, vähendades nende käsitsi sisestamist. Liikmesriigi pädevale asutusele peab jääma võimalus kontrollida, millised andmed saadetakse ja kas nende edastamine on lubatud. Selleks peaks määruses olema selgelt määratud hõlmatud kriminaalasjad, edastatavad andmed ja edastamise aeg.

Eelnõu artikkel 36 kohustab edastama teavet muu hulgas teatavate piiriüleste kriminaalasjade, ühiste uurimisrühmade ja õiguskooostöös tekkinud raskuste kohta ka siis, kui Eurojusti abi ei taotleta. Eesti eelistab kohustusliku teavitamise asemel menetleja hinnangul põhinevat teabevahetust. Tegelik vajadus võib esineda näiteks siis, kui teabe jagamine aitab tuvastada eri riikides menetletavate kriminaalasjade seoseid, koordineerida paralleelseid menetlusi või lahendada õigusabi osutamisel tekkinud probleemi. Nii keskendub teabevahetus juhtumitele, kus sellest on menetlusele praktilist kasu, vältides suure hulga andmete põhjuseta edastamist.

Terrorismikuritegude puhul toetab Eesti artiklis 37 sätestatud teabeedastuskohustuse säilitamist. Nendes asjades on oluline leida seoseid eri riikides tegutsevate isikute ja võrgustike vahel ka siis, kui piiriülene seos ei ole menetlejale veel teada.

Artikkel 35 näeb ette riigisisese koordineerimissüsteemi ning korrapäraseid kohtumised Eurojusti liikme ja koostöövõrgustike kontaktisikutega, kusjuures kohtumised peavad toimuma eraldi iga võrgustiku kontaktisikuga. Eestis on Eurojustiga koostöö kontaktisikud määratud prokuratuuri tööjaotuskavas. Eesti hinnangul saab vajaliku teabevahetuse ja koostöö tagada nende kaudu, kohandades töökorraldust konkreetsete vajadustega. Eraldi formaalse süsteemi ja korrapärase kohtumiste kohustus võib tuua lisatööd, millega ei kaasne sisulise koostöö paranemine. Seetõttu eelistab Eesti jätta koostöö praktilise korralduse liikmesriigi otsustada.

6.7. Eesti toetab koostöö tugevdamist kolmandate riikidega, sealhulgas koostööstrateegia ja kontaktisikute süsteemi loomist. Eesti toetab eelnõus ette nähtud isikuandmete kolmandatele riikidele edastamise korra täpsustamist, et vähendada andmete korduvat kontrolli. Kui pädev liikmesriigi asutus on samade andmete edastamist samale kolmandale riigile asutusele samal eesmärgil juba hinnanud ja lubanud, peaks Eurojust saama sellele hinnangule tugineda.

Koostööstrateegia ja püsivad kontaktisikud kolmandates riikides aitavad leida pädevaid asutusi ning kiirendada õigusabitaotluste lahendamist ning selline tugi on eriti kasulik väiksema välisesinduste võrguga liikmesriikidele. Eesti toetab Eurojustis nende võimaluste arendamist, et hõlbustada

tõendite kogumist ja menetluste koordineerimist väljaspool Euroopa Liitu. Hetkel on Eurojustil koostöölepingud juba 16 riigiga.

Kolmandate riikide ligipääs Eurojusti menetlusinfosüsteemile (CMS) peab põhinema selgetel kasutusreeglitel, logimisel ja järelevalvel ning juhtumipõhised piirangud peavad säilima. Töökorralduslik kokkulepe ei saa asendada isikuandmete edastamiseks vajalikku õiguslikku alust.

Praktikas esineb olukordi, kus liikmesriigi kriminaalasja menetlev prokurör on juba otsustanud õigusabitaotluse ja selles sisalduvate andmete edastamise kolmandale riigile, kuid Eurojusti kaasamisel hinnatakse edastamise õiguslikku alust uuesti. Eesti toetab sellise dubleeriva töö vähendamist. Määruses tuleks võimaldada Eurojustil tugineda pädeva riikliku asutuse dokumenteeritud hinnangule, kui andmed, andmete saaja, andmete edastamise eesmärk ja muud olulised asjaolud ei ole muutunud.

Liikmesriigi luba ei saa siiski automaatselt vabastada Eurojusti tema suhtes kehtivatest nõuetest. Täiendav kontroll on vajalik ulatuses, milles liikmesriigi asutuse hinnang ei kata Eurojusti andmeedastuse õiguslikku alust, kohaldatavaid kaitsemeetmeid või teiste andmeid esitanud riikide piiranguid. Üldise korduva hindamise asemel tuleb ette näha selge otsustuskord, mis võimaldab varasemat hinnangut kasutada ja puuduvad küsimused kiiresti lahendada.

6.8. Eesti toetab selgeid koostööreegleid Eurojusti ja Euroopa Prokuratuuri vahel, eelkõige selleks, et Eurojust saaks aidata Euroopa Prokuratuuril teha kriminaalasjades koostööd liikmesriikidega, kes Euroopa Prokuratuuri tegevuses ei osale, ning kolmandate riikidega. Eesti toetab teabevahetuse parandamist Eurojusti ja Euroopa Prokuratuuri vahel, et Euroopa Prokuratuuri menetlustes ilmnenu ja tema pädevusest välja jäävad kuriteod jõuaksid pädevate liikmesriigi asutusteni ning vajalik piiriülene koostöö saaks Eurojusti tuge. Koostöö peab arvestama mõlema asutuse pädevust, kuid vältima tarbetut lisatööd ja sama teabe korduvat esitamist.

Eelnõu täpsustab Eurojusti pakutavat tuge Euroopa Prokuratuuri menetlustes. Eesti peab Eurojusti abi Euroopa Prokuratuuri menetlustes vajalikuks, eelkõige seoses kolmandate riikide ning Euroopa Prokuratuuri koostöös mitteosalevate liikmesriikidega. See on eriti asjakohane EPPO koostöös nende kolmandate riikidega, kellega Eurojust on sõlminud koostöölepinguid. Kui liidu finantshuve kahjustavate kuritegude uurimisel ilmnevad muud rasked kuriteod, mille menetlemine kuulub liikmesriigi asutuste pädevusse, peaks Eurojust saama aidata ka nende menetlusi koordineerida.

Eelnõu kohustab Eurojusti läbi vaatama Euroopa Prokuratuurilt saadud teabe kuritegude kohta, mis jäävad Euroopa Prokuratuuri pädevusest välja, kuid kuuluvad Eurojusti pädevusse. Eesti toetab sellist teabe kasutamist, et seotud kuritegude menetlemine ei jääks asutuste erineva pädevuse tõttu tähelepanuta. Euroopa Prokuratuuri sideametniku lähetamine Eurojusti juurde ja artiklis 55 ette nähtud automatiseeritud päringud võivad aidata teavet kiiremini vahetada ja menetluste seoseid leida.

Koostöö praktiline korraldus peaks võimaldama juba jagatud teavet kasutada, vältides korduvaid päringuid ja andmete käsitsi sisestamist.

7. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine

Eelnõu esitati arvamuse avaldamiseks Riigikohtule ja Eesti Advokatuurile, kes arvamust ei esitanud. Prokuratuur ja Siseministeerium esitasid määruse eelnõu kohta arvamuse, mida on seisukohtade ja nende põhjenduste koostamisel arvestatud. Arvamuste sisu on kajastatud seletuskirja lisas olevas arvamuste arvestamise tabelis.